

(המשך מעמוד 9)

אם כן, הרי אין גם לגיטימיות להנהגת אש"ף — כפי שטוענת כיום התנועה הישראלית הרשמית. אולם בחירות כלליות אינן הקריטריון היחיד ללגיטימיות של הנהגה — אם כי כולנו מסכימים, בוודאי, שזהו הקריטריון הטוב ביותר. כאשר מדובר אינו יכול לקיים בחירות, יש גם קריטריונים אחרים. אפשר לבדוק מהו הקונסנזוס הלאומי, ובאיזו מידה הוא מיוצג על-ידי ההנהגה. האם הכוחות הלאומיים המאורגנים, כפי שהם, מכירים בהנהגה זו וסרים למרותה? האם הציבור, הנוער, נשמעים להוראותיה? האם קיימת אופוזיציה פנימית חזקה, הכופרת בהנהגה?

לפי כל הקריטריונים האלה, המנהיגות הפלסטינית של 1947 אכן היתה לגיטימית, אף כי נקטה קו הרה"אסון לעמה. ולפי אותם הקריטריונים, אש"ף הוא כיום ההנהגה הלגיטימית של העם הפלסטיני כולו — אם נרצה בכך, אם לא. ניתן רק לקוות שיאסר עראפאת יתגלה בבוא העת כמנהיג חכם ואחראי יותר מאשר ג'מאל אל-חוסייני (ובן-דודו, אמין, שהיה המנהיג האמרי טי). כל הסימנים מעידים שהמנהיגות הפלסטינית אכן למדה לקח מן העבר, ונעה בהירות לקראת יישום הלחץ הזה.

על כל פנים, אין זה מוסף כבוד לעם הפלסטיני, אם נתאר אותו כציבור חסרי-שע, שהלך שולל אחרי כנומיה של הרפתקים, שלא ייצגו איש. העם הפלסטיני פעל ב-1947, ובמחצית הראשונה של 1948, כגוף לא-מי מלוכד, בעל אידיאל לאומי ברור. זה הכתיב לו את דחיית תוכנית החלוקה. הוא פעל על פי הכרתו באומץ-לב, נלחם וכשלו.

בכך לא איבד את זכותו לזהות לאומית, לעצמאות לאומית ולבית לאומי ריבוני. עם המפסיד במלחמה, אינו מאבד את קיומו. אחרים מאיתנו הבינו זאת כבר ב-1949. הרוב הגדול בישראל סבר כי העם הפלסטיני נעלם מן המפה לנצח. הרוב טעה. כיום, באיחור של 28 שנים, מצטרפים יותר ויותר אנשים נבונים לדעתנו.

נושא שני, ששימש סלע-מחלוקת לדו-הקרב המר בין מי מיכאל ועמירדורו, הוא הנושא הכאוב של מע"ש-הוועה.

מי ביצע אותם?

האם נכון שהערבים שחטו את הרופאים והאחיות בשיירה המפורסמת להר-הצופים ביגלל הטבח המחריד בדירי-אסין, שקדם לה בכמה ימים? האם נכון ש"הרצח ההמוני של פועלי בתי-הזיקוק היהודיים, בידי עמיתיהם הערביים, בא נקמה על מעשה-הרצח חסר-אחריות של אצ"ל באותו מקום?

ואולי קרה ההיפך — דירי-אסין לא היתה אלא טעות מצדנו, מעשי אצ"ל ולח"י היו אך חריגים, ואילו הערבים ביצעו מעשי-זוועה שיטתיים מתוך תאוה מיפ-לצתית של עם שוחר-רצח וצמא-דם? שתי התפיסות כוזבות. יותר מזה: הן מעידות על תלישות מן הקרקע האמיתית — שלא לזכור על הזילזול באמת המצינית את התועמלנים הישראליים והערביים כאחד.

שני הצדדים ביצעו במלחמת תש"ח מעשי-זוועה. שני הצדדים רצחו שבויים, הרגו אזרחים, התנכלו ל-נשים ולילדים, בוזו והרסו.

כאשר יש שרשרת בלתי-פוסקת של מעשי-זוועה, אבסורד הוא לקחת מעשה מסוים אחד ולומר: זהו מעשה-ניקם על מעשה שקדם לו. כל צד טוען זאת תמיד. אין ספק שכל מעשה מסוג זה הרתיח את הצד השני וגרם לו לבצע מעשה דומה, ואף גרוע יותר. אך יש לראות את התמונה בכללותה.

מלחמה, "מתורבתת", שבה נשמר ההבדל בין לוחמים ובלתי-לוחמים, הוענק יחס הוגן לשבויים ולא נשלחה יד בבניה — מלחמה כזאת היתה אפשרית רק — אם ביכלל — כאשר צבאות סדירים מיקצרו עינם, ממושמים מאד, לחמו איש ברעהו, למען מלכים נאורים, על מטרות רחוקות. ככל שהצבא מיקצועי פחות, ועממי יותר, כן הוא פחות-מרוסן. האכזריות של כוחות בלתי-סדירים עולה תמיד על זו של חיילי-קבע מיקצועיים, שחונכו לכבד את "חוקי המלחמה". יתר על כן, כאשר עמים לוחמים על עצמם קיומם, כאשר הם מאמינים שתבוסה במלחמה פירושה הש-מדה מיסית — נעלמים המעצורים. כאשר כל אשה וכל ילד רואים את עצמם כלוחמים, נעלם, "מוסר המלחמה".

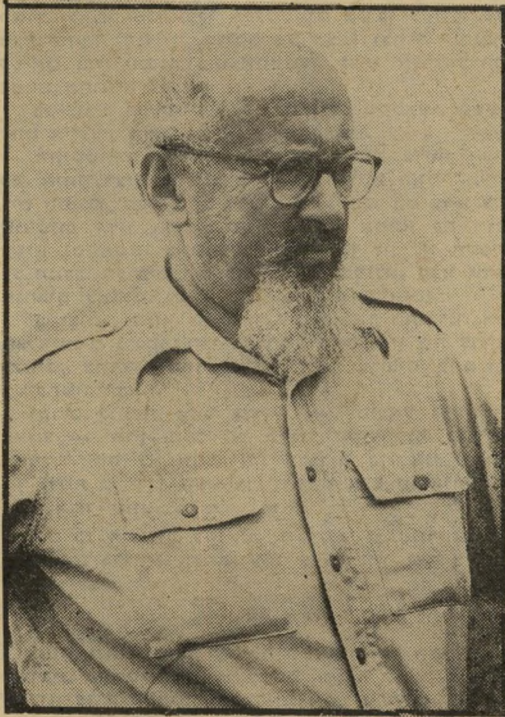
כשנרצה מלחמת-העצמאות, בדצמבר 1947, לא היו לשני הצדדים אלא כוחות בלתי-סדירים.

גדווי ההנהגה היו, יחסית, "סדירים" יותר. הפלמ"ח היה כימעט צבא מיקצועי סדיר. שאר הגדודים נכנסו במהרה למתכונת צבאית אמיתית. אפשר היה לצפות מהם לרמה גבוהה יותר של שמירה על "טוהר הנשק" — סיסמה שטופחה על-ידי אנשים כמו יצחק שדה, אם כי לא תמיד ייושמה במציאות.

יחידות אצ"ל ולח"י, שלא היו מאומנים למלחמת-שדה, אלא היו עדיין בבחינת לוחמי-מחרת שחונכו לפעולות פנצ'רבר, היו רחוקים עוד יותר ממתכונת צבאית אמיתית, ולכן התמוטטו בשעת-מיבחן, נאחזו היסטוריה ואיבדו את המעצורים. עובדה זו, יותר מאי-דיאלוגיה לאומית קיצונית, גרמה (כך נדמה לי) לטבח דירי-אסין. היה זה מעשה אופייני של כוח שהתמוטט ואיבד את עשתונותו.

עד מאי 1948 היו כל הכוחות הערביים בלתי-סדירים. יחידות-השדה היו מורכבות ממתנדבים, שחלקם באו מעבר לגבול, וכל מיסגרת צבאית סדירה היתה זרה להם. אך עיקר הכוח, בפעולות החשובות, היה פרי ה"הזעה", ההזדקקות המסורתית של כל הגברים המבוגרים בסביבה, אשר אחזו בנשק, השתתפו בפעולה קצרה וחזרו הביתה.

"מזדקקים" אלה היו, ברובם המכריע, פלחים פרי-מיטיבים ביותר, עניים מרודים, והם ביצעו בקלות מעשי-זוועה מן הסוג האופייני לשכבות נחשלות. הזדעזעת, כמו כל צעיר ביישוב דאז, כאשר שמעתי שהראשים

יצחק שרה זה גם זה

עבד-אלי-קאדר (באמצע)

— שייכים להיסטוריה של הארץ

הכרותים של חברינו, שנמלו או נשבו בקרב, נישאו בראש תהלוכות-ניצחון של האספסוף.

סיפורים כאלה בוודאי תרמו להגברת האכזריות של המלחמה בצד שלנו, וסיפורים אחרים השפיעו באותו כיוון על הצד השני. חשוב להבין כי כולנו — לוחמי שני הצדדים — היינו משוכנעים שפילה בשבי פירושה עינויים ורצח, שהצד השני יאנוס את הנשים וירצח את האזרחים אם יכבוש יישוב שלנו.

מי ביצע יותר מעשי-אכזריות בשלב הראשון של המלחמה? יתכן מאד שהצד הערבי. מי הרג יותר בלתי-לוחמים, מבחינה כמותית? איני בטוח מה הת-שובה, ואיני מאמין שיש לכך תשובה מוסמכת.

עם פלישת הצבאות הערביים, באמצע מאי 1948, השתנה המצב מכמה בחינות.

הצבאות הערביים היו סדירים. הירדנים והמצרים חונכו באסכולה בריטית חמורה. הם לקחו שבויים ונהגו בהם יפה, בדרך כלל. נשות גוש עציון לא נאנסו, ותנאי השבי היו סבירים.

לעומת זאת, היתה הידרדרות מסויימת בצד שלנו. פלחים ערביים מעבר לחזית, שחזרו אל שדותיהם שנש-ארו מאחרי הקווים שלנו, נחרגו בשיטתיות. אנשי-מודיעין, שביקשו מידע על תנועות האויב, לא התנורו משיטות אכזריות, אך יעילות.

חוששני שתיאור זה לא ימצא חן — לא בעיני ב. מיכאל ולא בעיני בנימין עמירדורו, ולא כל שכן בעיני התועמלנים המיקצועיים של ישראל וארצות-ערב. אבל זוהי האמת, כפי שראיתי אותה. ניסיתי לתאר אותה, מייד אחרי המלחמה, בסיפרי "הצד השני של המטבע", ועל כן הוטל עלי בחוגים רבים חרם של נידוי הנמשך עד עצם היום הזה.

מה המסקנה? שהערבים הם פראים תת-אנושיים? שאנחנו היינו מדכאים חסרי-מצפון?

המסקנה האמיתית היא שהמלחמה היא גיהי-נום. היא משחררת את היצרים השפלים ביותר של החייה האנושית, שהטבע לא העניק לה מעצורים פני-מיים כמו לשאר חיות-הטרף. המלחמה היא ממלכת האכזריות, והיא קוראת דרוו לטיפוסים השליליים ביותר של החברה האנושית. כל חייל קרבי, בכל מיל-חמה, יודע זאת.

מלחמת 1948 היתה מלחמה אכזרית במיוחד. האבידות משני הצדדים היו איומות. אילו איבדה המדינה כיום את אותו שיעור הקורבנות שאיבד היישוב אז, היינו מגיעים ל-40 אלף הרוגים. בצד הערבי היו האבידות גדולות עוד יותר.

במשך עשרה חודשים של לחימה רצופה, לא שמעתי ב-1948 אף הרצאה אחת על מוסר-המלחמה, על חוקי-המלחמה, על היחס הנאות לשבויים, על הריגת אזרחים. פעם אחת חילקו לנו "דף קרבי", שגינה מע-שי-ביזיה — אך האיש שכתב דף זה, אבא קובנר, גם כתב לנו, על חיילי הצבא המצרי הסדיר: "כלבי דם דינם מוות!"

אפשר לצמצם את אכזריות המלחמה על-ידי הטפה שיטתית למוסר-המלחמה, והענשה חמורה של המפרים אותו. נדמה שלא נעשה כימעט דבר בכיוון זה גם כיום — לא בצד הערבי, וגם לא בצד שלנו. אך מי שרוצה לשים קץ לאכזריות, חייב לשים קץ למלחמה עצמה.

וכאן אני מגיע לנקודה שנראית לי עיקר הדברים.

שלום אמיתי הוא שלום בין עמים, בין בני-אדם. הוא מצריך קודם כל, יחס נפשי מסויים. הוא מחייב מידה של כבוד הדדי, מידה של הבנה למניעו ולרגשותיו של הצד השני.

הוא מחייב, על כן, גם גישה מאוזנת יותר למאוי-רעות העבר.

מי שמאמין כי תמיד צדקנו, והצד השני תמיד הת-נכל לצדק — אינו מסוגל לעשות שלום. מי שמאמין כי הצד השני צדק תמיד, ואילו אנחנו לא צדקנו מעו-לם — גם הוא אינו מוגמד אידיאלי לעשיית-שלום.

מי שזוכר היטב את כל מעשי-הזוועה שביצע הצד השני, אך שוכח את הפשעים של הצד שלנו, בוודאי אינו מסוגל לעשות שלום. הוא מסוגל רק לטפח שינאה עזה עוד יותר, שתוביל למלחמה אכזרית עוד יותר. אך מי שזוכר רק את הפשעים שלנו, ושוכח או מצדיק את זוועות הצד השני — למי הוא מועיל?? האם הוא יכשיר את הלבבות, שלנו ושלכם, לשלום?

הבה ננסה לראות את המלחמה ההיא כמו שהיתה באמת: התנגשות גדולה בין שני עמים ושתי תנועות לאומיות גדולות. כל צד חשב שהוא כולו צודק, ולכל צד היו לכך סיבות סבירות.

בלהט הקרב ביצעו שני הצדדים מעשים, שהם מנסים עתה להעלים מתוך בושה. מי יניח מעשי-זוועה על כפות-המאזניים, וישקול אותם, זה כנגד זה, בדיוק של צורך-יחבה.

הבה נלמד לכבד את עצמנו, וגם את הצד השני. הבה נשתדל, עם כל הקושי הכרוך בכך, לראות את התמונה השלמה, וניווכח כי השחור וחלבן והאפור לא התחלק על פי החלוקה הלאומית. בשני הצדדים היו נבלים, ובשניהם היו הרבה-הרבה אנשים הוגנים ואידיאליסטים.

הבה נחדל מדבר על "כנופיות", "פורעים", "מסוי-תים", כאשר אנחנו מדברים על הלוחמים הערביים, שחירפו את נפשם, כמנו, למען הצדק הלאומי שלהם — ונתבע מן הצד השני לכבד אותנו, את לוחמינו, ואת האידיאלים שלמענם לחמו.

השלום יבוא כאשר יכבדו היהודים את זיכרו של עבד-אלי-קאדר אל-חוסייני, המפקד הערבי האגדתי ש-נפל בקרב הקאסטל, שהיה לפי כל התיאורים אישיות מקסימה — וכאשר יכבדו הערבים את זיכרו של יצחק שדה, אחד האנשים הנהדרים שהיתה לי הזכות להכירם.

זה גם זה שייכים להיסטוריה של הארץ הזאת, היקרה לשני העמים.

